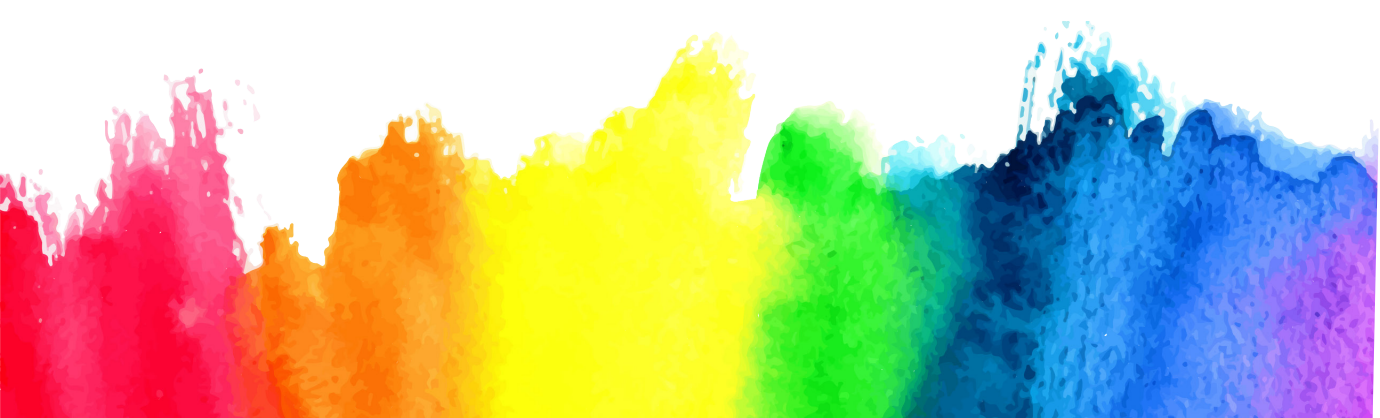

GODIŠNJE LGBTI+**ISTRAŽIVANJE**

SADRŽAJ

/01/ PREDGOVOR

/02/ OSNOVNE INFORMACIJE O ISTRAŽIVANJU

/04/ OCENA RADA DRŽAVE I CIVILNOG SEKTORA

/07/ IZLOŽENOST NASILJU

/09/ IZLOŽENOST DISKRIMINACIJI

/11/ IZRAŽAVANJE LGBTI+ IDENTITETA

/12/ ODNOS KOMPANIJA PREMA LGBTI+ RADNICIMA

/14/ DA LI JE SRBIJA DOBRO MESTO ZA ŽIVOT LGBTI+ OSOBA?

/15/ ZAKLJUČAK

PREDGOVOR

Seksualna orijentacija i rodni identitet su i u Srbiji, kao i u zemljama Evropske unije, prepoznati kao razlozi diskriminacije, nasilja, zlostavljanja i uznemiravanja u različitim oblastima života. Stanje osnovnih ljudskih prava LGBTI+ građana i građanki u Srbiji teško je sagledivo jer ne postoji sistem prikupljanja podataka na nacionalnom nivou, kao ni relevantni podaci o rasprostranjenosti različitih oblika diskriminacije, pogotovo iz perspektive LGBTI+ osoba.

Centar za istraživanje i razvoj društva IDEAS, u saradnji sa Regionalnim info centrom, sproveo je LGBTI+ godišnje istraživanje, kako bi prikupio podatke o položaju LGBTI+ osoba. Rezultati istraživanja daju nam važne podatke o tome sa kakvim se izazovima svakodnevno suočavaju LGBTI+ građani i građanki i kakav je njihov položaj u društvu. Istraživanje ima za cilj da sa jedne strane poveća vidljivost izazova sa kojima se LGBTI+ osobe suočavaju, a sa druge obezbedi podatke važne za razvoj politika i mera koje bi osigurale puno poštovanje ljudskih prava LGBTI+ osoba. Donosioci odluka mogu da korsite ovo istraživanje kako bi identifikovali oblasti u okviru kojih je potrebno preduzeti hitne akcije, ali isto tako i kako bi pratili efekte relevantnih politika.

Istarživanje je realizovano iz sredstava IDEAS-a, a kao deo strateškog delovanja organizacije u oblasti unapređenja kvaliteta podataka važnih za poštovanje i unapređenje ljudskih prava građana. Zahvaljujemo se Regionalnom info centru na saradnji i doprinosu prilikom sprovođenja Godišnjeg LGBTI+ istraživanja 2020.

OSNOVNE INFORMACIJE O ISTRAŽIVANJU

Godišnje LGBTI+ istraživanje zasnovano je na odgovorima LGBTI+ osoba koje žive u Srbiji. Podaci su prikupljeni putem anonimnog online upitnika, koji je promovisan, pre svega, putem LGBTI+ medija i putem socijalnih mreža¹. Jedna od glavnih prednosti upotrebe ove metodologije je potpuna anonimnost učesnika i učesnica u istraživanju, što omogućava osobama koje nisu otvorene o svojoj seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetu da popune upitnik, kao i mogućnost širokog geografskog obuhvata. Osnovno ograničenje je što sam uzorak nije nužno reprezentativan za LGBTI+ osobe². Ipak, rezultati se mogu smatrati robusnim, obzirom na veličinu i heterogenost uzorka. Isto tako, poređenje sa prethodnim krugom istraživanja ukazuje na konzistentnost nalaza.

U tom smislu rezultati LGBTI+ istraživanja predstavljaju stavove 182 osobe koje su se identifikovale kao gej, lezbejka, biseksualna, trans*, kvir, nebinarna ili interseks, koje koriste internet, koje su bile informisane o istraživanju i odlučile da učestvuju u njemu. Prosečno vreme za popunjavanje upitnika bilo je 6 minuta.

U ovom istraživanju je, kao i u EU LGBT istraživanju, učestvovalo najviše muškaraca, koji su gej i koji su mlađi od 35 godina³.

¹ Ista metodologija primenjena je i u okviru EU LGBT istraživanja koje realizuje Agencija Evropske unije za osnovna prava (FRA): https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-eu-lgbt-survey-main-results_tk3113640enc_1.pdf

² Ovo predstavlja ograničenje svake metodologije kojom se ispituje LGBTI+ populacija, obzirom da nije moguće kreirati spisak populacije, a zbog rasprostranjene diskriminacije i predrasude u okviru populacionih istraživanja LGBTI+ mogu da kriju pripadnost ovoj grupi.

³ Ove grupe su verovatno natprosečno zastupljene u uzorku, ali kako nisu poznate karakteristike LGBTI+ populacije nije moguće izvršiti optrećenje uzorka.

Učesnici i učesnice do 34 godine starosti čine 74% uzorka, 16% pripada starosnoj grupi od 35 do 44 godina, 9% od 45 do 54 i 1% više od 55 godina. U odnosu na pol, muškarci su činili 67% uzorka, žene 30%, dok je 3% pol označilo kao "drugi". Kao što je navedeno, najveći deo uzorka čine gej muškarci (55%), zatim lezbejke (17%) i biseksualne osobe (17%), dok su ostale grupe zastupljene sa manje od 5% u celom uzorku.

Zabrinjavajuće je da je tokom promocije upitnika na socijalnim mrežama obrisano više od 100 komentara koji su sadržali govor mrženje i vokabular koji brutalno vređa LGBTI+ osobe. Deo komentara ukazuje da značajan deo javnosti koji koristi socijalne mreže, nije dovoljno senzibilisan kada se radi o položaju osoba različite seksualne orijentacije i rodnog identiteta.

OCENA RADA DRŽAVE I CIVILNOG SEKTORA

PERCEPCIJA RADA DRŽAVE

Istraživanje ukazuje na visok stepen nepoverenja LGBTI+ građana i građanki u državu, kao i da u proteklih godinu dana nije došlo do promene u odnosu na percepciju države. Tri četvrtine učesnika i učesnica u istraživanju (77%) smatra da Republika Srbija ne vodi uopšte računa o položaju LGBTI+ građana i građanki, dok četvrtina (23%) smatra da delimično vodi računa. Ovaj indikator ostao je na istom nivou u odnosu na 2018. godinu, kada je 78% navelo da smatra da Republika Srbija uopšte ne vodi računa o položaju LGBTI+ građana i građanki i 22% da delimično vodi računa.

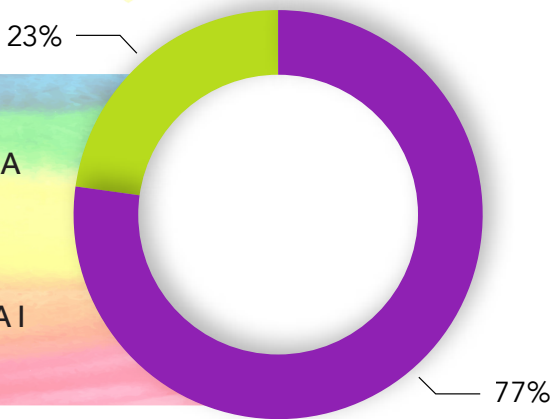
77%

LGBTI+ osoba smatra da Republika Srbija uopšte ne vodi računa o položaju LGBTI+ građana i građanki

PERCEPCIJA RADA CIVILNOG SEKTORA

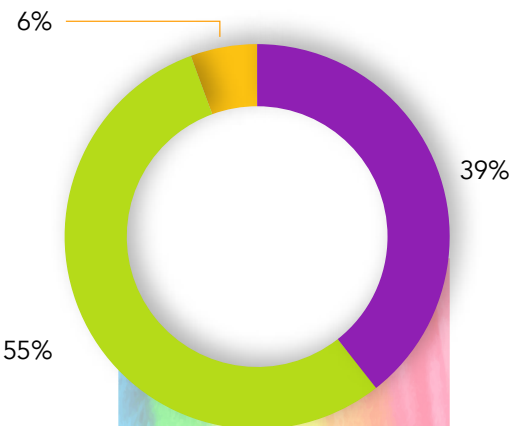
U odnosu na 2018. godinu došlo je do blagog poboljšanja percepcije organizacija civilnog društva u smislu njihovog doprinosa položaju LGBTI+ građana i građanki, iako je ova percepcija i dalje u većoj meri negativna nego pozitivna. Polovina učesnika i učesnica (55%) smatra da organizacije civilnog društva delimično doprinose položaju LGBTI+ građana i građanki, 6% da značajno doprinose, dok 39% smatra da uopšte ne doprinose. Najveća promena u odnosu na 2018. godinu tiče se smanjenja procenta građana koji smatraju da civilno društvo uopšte ne doprinosi položaju LGBTI+ osoba, što je 2018. godine smatralo 49% građana i građanki, dok je isti procenat smatrao da delimično doprinosi, a samo 2% da značajno doprinosi.

U KOJOJ MERI
REPUBLICA SRBIJA
VODI RAČUNA
O POTREBAMA
I POLOŽAJU
LGBTI+ GRAĐANA I
GRAĐANKI?

● Ne vodi uopšte
● Vodi delimično

● Uopšte ne doprinose
● Delimično doprinose
● Značajno doprinose

U KOJOJ MERI
NEVLADINE
ORGANIZACIJE
DOPRINOSE
POLOŽAJU LGBTI+
GRAĐANA I
GRAĐANKI?

ŠTA PO VAŠEM MIŠLJENJU
DRŽAVA TREBA DA URADI
DA BI UNAPREDILA POLOŽAJ
LGBTI+ GRAĐANA I
GRAĐANKI?

0 10 20 30 40

"Trebalo bi više da se priča i objašnjava (pogotovo u manjim mestima) kroz šta ljudi sve prolaze zbog nerazumevanja sredine, kroz predavanja, tribine... Kada budu takve stvari u organizaciji države, ljudi po manjim gradovima će možda drugačije gledati na to"

"Potrebno je osigurati slobodno kretanje i pravo na život osobama koje jesu, ali i one koje se ljudima "čine" kao LGBTI+ osobe. U mom gradu ova grupa ljudi je često žrtva fizičkog i psihičkog zlostavljanja i ne dobija nikakvu zaštitu nadležnih organa. Jednom prilikom se policajac ljutio što smo tražili zaštitu, jer ko nam je kriv što tako izgledamo pa se posle žalimo što nas biju, i on bi nas bio."

"Da zaista počne da se radi na tri nova zakona koja se tiču građana LGBTI+, jer ne možete živeti dve godine bez indentiteta i ne možete biti normalno da partner nema prava da odlučuje o vama nakon vaše smrti ili da stan u kojem ste godinama zajedno živeli od jednom više ne bude vaš"

OČEKIVANJA LGBTI+ GRAĐANA I GRAĐANKI OD DRŽAVE

Građani od države pre svega očekuju:

- unapređenje zakonodavnog okvira, a posebno regulisanje istopolnih zajednica (pravo na nasleđivanje, pravo na usvajanje dece itd);
- zaštitu od nasilja i diskriminacije, pre svega diskriminacije na radu;
- podizanje svesti opšte populacije o ravnopranosti svih građana i građanki;
- unapređenje uloge obrazovanja u oblasti zaštite i poštovanja ljudskih prava LGBTI+ osoba i inkluzije.

Isto tako, LGBTI+ građani smatraju da država treba da preduzme mere u cilju smanjenja predrasuda i stereotipa među zaposlenima u državnoj upravi, a posebno obrazovnom sistemu, kao i da kroz obrazovanje više radi na razvoju tolerancije, prihvatanja različitosti i genralno razvoju društvene kohezije.

Odgovori ukazuju i na nezadovoljstvo građana usled nedosledne primene postojećih zakona, te insistiraju na njihovoj punoj primeni i efikasnom sankcionisanju počinioca krivičnih dela.

LGBTI+ građani i građanke smatraju da je potrebno da država uloži više napora u suzbijanje govora mržnje i diskriminatornih sadržaja u medijima i da radi na promociji tolerancije i različitosti. Zato je neophodno da politički akteri pokažu odgovornost i insistiraju na unapređenju ravnopravnosti, te temu položaja LGBTI+ osoba postave više u svojim političkim agendama.

20%

LGBTI+ osoba je u poslednjih godinu dana doživelo fizičko ili seksualno nasilje što je tri puta više nego u zemljama EU

59%

LGBTI+ osoba je u poslednjih godinu dana bilo izloženo nekoj vrsti nasilja

IZLOŽENOST NASILJU

EMOCIONALNO NASILJE

Emocionalno nasilje je i dalje u velikoj meri rasprostranjeno. Čak 56% učesnika i učesnica je prijavilo da je u poslednjih godinu dana doživelo emocionalno nasilje, što ukazuje na smanjenje u odnosu na 2018. godinu kada je isto prijavilo 64% LGBTI+ građana i građanki.

FIZIČKO NASILJE

Fizičkom nasilju bilo je izloženo 8% LGBTI+ osoba, što je isti nivo izloženosti fizičkom nasilju koji je zabeležen i 2018. godine. Istraživanje ukazuje da izloženost fizičkom nasilju nešto češće prijavljuju deca i mladi uzrasta do 24 godine (15%).

SEKSUALNO NASILJE

U odnosu na prethodno istraživanje, došlo je do značajnog porasta prijave seksualnog nasilja. Dok je 2018. godine 7% učesnika i učesnica prijavilo seksualno nasilje, ovogodišnje istraživanje ukazuje da je 14% LGBTI+ osoba prijavilo da je doživelo seksualno nasilje u poslednjih godinu dana*.

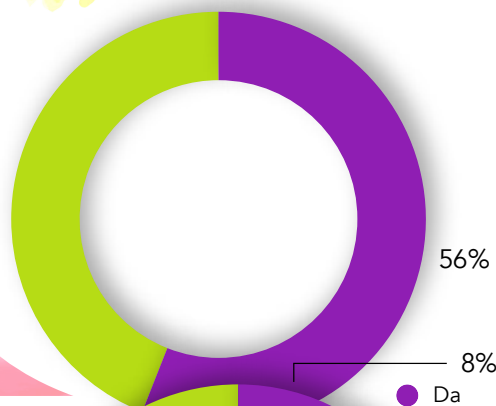
IZLOŽENOST NASILJU

Makar jednom obliku nasilja bilo je izloženo 59% LGBTI+ građana i građanki, a 16% je bilo izloženo višestrukom nasilju.

- Do razlike može dovesti i to što je u ovogodišnje istraživanje uključena instrukcija za odgovaranje i objašnjenje šta sve čini seksualno nasilje, dok takvog objašnjenja nije bilo u prethodnom istraživanju.

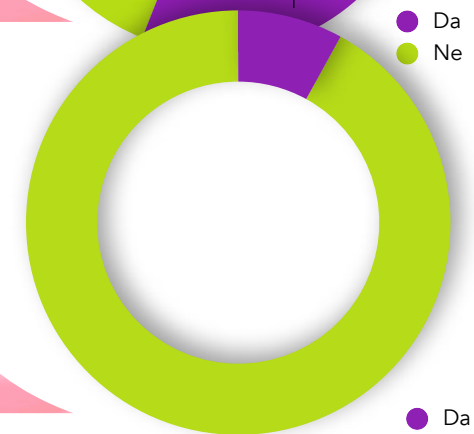
DA LI STE U
POSLEDNJIH
GODINU DANA
DOŽIVELI
NEKU VRSTU
EMOCIONALNOG
NASILJA?

44%

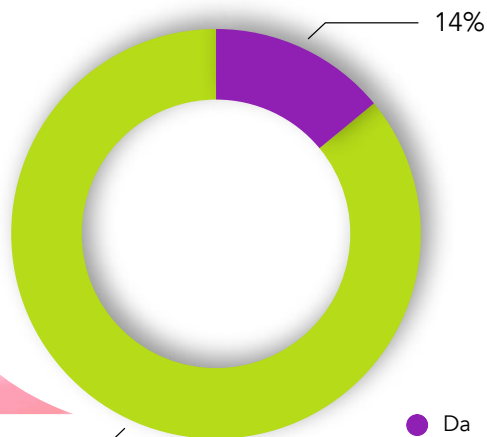
DA LI STE U
POSLEDNJIH
GODINU DANA
DOŽIVELI NEKU
VRSTU FIZIČKOG
NASILJA?

92%

DA LI STE U
POSLEDNJIH
GODINU DANA
DOŽIVELI
NEKU VRSTU
SEKSUALNOG
NASILJA?

86%

Iako format pitanja o izloženosti LGBTI+ građana i građanki nasilju nije direktno uporediv sa istraživanjem o položaju LGBT osoba na nivou EU, ipak je moguće izvršiti poređenje. Naime, u okviru analize izloženosti nasilju u EU LGBT istraživanju ispitana je izloženost LGBT građana i građanki fizičkom i seksualnom nasilju.

Dok je na nivou EU 6% učesnika u istraživanju prijavilo da je u proteklih godinu dana doživelo fizičko ili seksualno nasilje zbog toga što su percipirani kao LGBT osobe, u Srbiji je isto prijavilo 20% LGBTI+ osoba, što je više nego tri puta veća učestalost nasilja.

46%

LGBTI+ osoba smatra da je u prethodnih godinu dana bilo izloženo diskriminaciji

92%

LGBTI+ osoba smatra da država ne može da ih zaštiti od diskriminacije na radu

IZLOŽENOST DISKRIMINACIJI

IZLOŽENOST DISKRIMINACIJI

Percepcija izloženosti diskriminaciji značajno je niža nego pre dve godine. Dok je ove godine 46% LGBTI+ osoba smatralo da je u prethodnih godinu dana bilo izloženo diskriminaciji, 2018. godine isto je izjavilo čak 67% LGBTI+ osoba. Iako rezultati ukazuju da je izloženosti diskriminaciji i dalje visoka, ipak se primećuje smanjenje izloženosti LGBTI+ osoba diskriminaciji.

DISKRIMINACIJA PRILIKOM ZAPOŠLJAVANJA

16% LGBTI+ osoba koje su tražile posao u poslednjih godinu dana izjavilo je da je bilo odbijeno na konkursu za posao samo zbog seksualnog opredeljenja i rodnog identiteta, odnosno pripadnosti manjinskoj grupi.

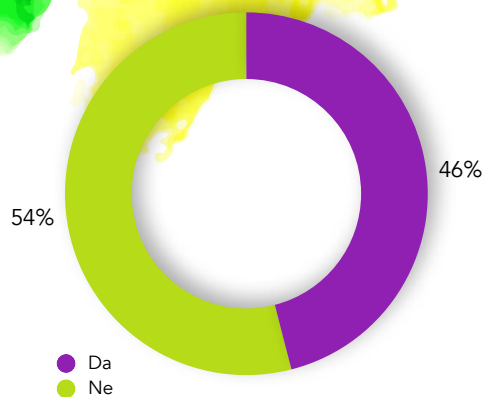
DISKRIMINACIJA NA RADU

24% zaposlenih LGBTI+ osoba smatra da je u poslednjih godinu dana doživela diskriminaciju na radnom mestu, 20% nije sigurno, dok 56% smatra da nije doživelo diskriminaciju na radnom mestu.

ZAŠTITA OD DISKRIMINACIJE NA RADU

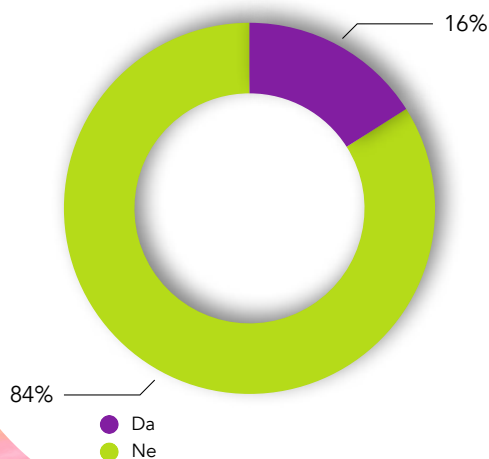
Čak 92% LGBTI+ osoba smatra da državni sistemi i mehanizmi zaštite nisu u stanju da ih zaštite od diskriminacije na radu, što se preklapa sa rezultatima istraživanja koje je sprovedeno 2018. godine.

DA LI STE U POSLEDNJIH GODINU DANA BILI DISKRIMINISANI NA BILO KOJI NAČIN ZATO ŠTO STE LGBTI+ OSOBA?

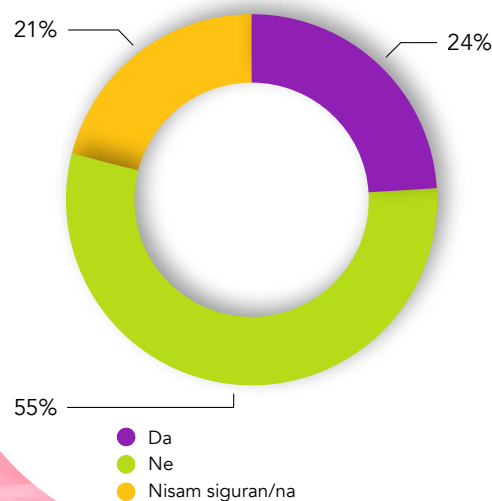
Stepen percipirane diskriminacije u Srbiji sličan je kao i u zemljama EU, pri čemu EU LGBT istraživanje iz 2013. godine ukazuje da 47% LGBT osoba u EU smatra da je u poslednjih godinu dana bilo diskriminisano ili uznemiravano na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta. Stepenn percipirane diskriminacije u EU kretao se od 30% u Holandiji do 61% u Litvaniji. U Hrvatskoj je 60% osoba izjavilo da je bilo izloženo diskriminaciji, u odnosu na 53% u Bugarskoj i Sloveniji ili 45% u Mađarskoj.

DA LI VAM SE U POSLEDNJIH GODINU DANA DESILO DA STE BILI ODBIJENI NA KONKURSU ZA POSAO SAMO ZBOG VAŠE SEKSUALNE ORIJENTACIJE I RODNOG IDENTITETA?

Ukoliko se posmatra percipirana diskriminacija u oblasti rada i zapošavanja, istraživanje ukazuje da je ukupno u poslednjih godinu dana, među onima koji su radili ili tražili zaposlenje, diskriminaciji u Srbiji bilo izloženo 26% LGBTI+ osoba. Ovo je nešto veći stepen percipirane diskriminacije nego u EU, gde je 20% LGBT osoba izjavilo da je bilo izloženo diskriminaciji u ovoj oblasti. U odnosu na pojedinačne zemlje, najniži stepen diskriminacije prema LGBTI osobama bio je u Danskoj (11%), a najviši na Kipru (30%). U Hrvatskoj i Bugarskoj je 26% osoba izjavilo da je bilo izloženo diskriminaciji u oblasti rada i zapošljavanja, u odnosu na 19% u Mađarskoj i 16% u Sloveniji.

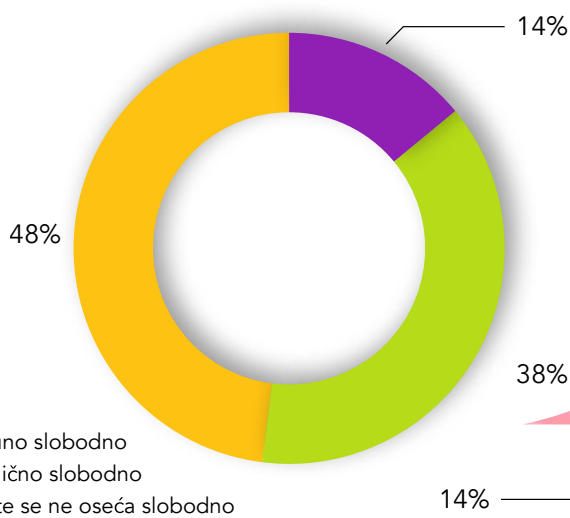
DA LI STE SE U POSLEDNJIH GODINU DANA OSEĆALI DISKRIMINISANO NA RADNOM MESTU ILI NE?

IZRAŽAVANJE LGBTI+ IDENTITETA

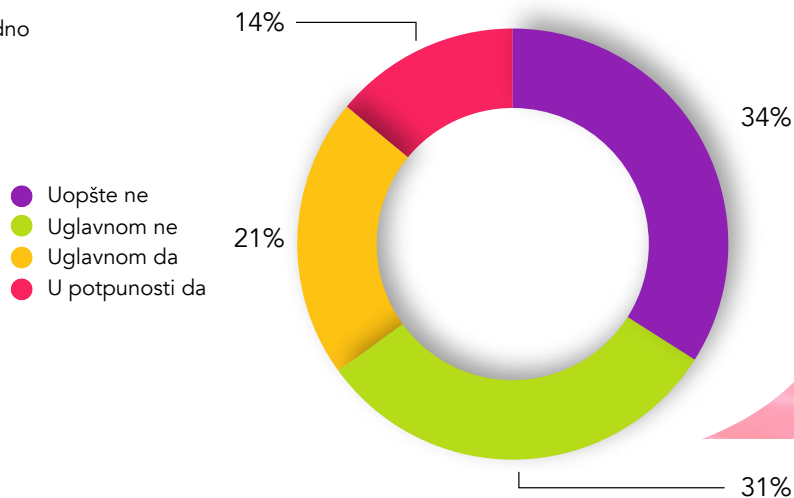
ISPOLJAVANJE IDENTITETA

Čak polovina LGBTI+ građana i građanki (48%) ne oseća se slobodno da ispoljava svoj identitet u svakodnevnom životu, dok se 38% oseća donekle slobodno. Samo 14% učesnika i učesnica u istraživanju oseća se potpuno slobodno da ispoljava LGBTI+ identitet.

Sličan rezultat dobijen je i za ispoljavanje seksualnog identiteta na poslu, pri čemu se 65% LGBTI+ osoba ne oseća slobodno da ispoljava svoj identitet na poslu, 21% se oseća uglavnom slobodno, a 14% u potpunosti izražava svoj identitet na poslu.

U KOJOJ MERI U SRBIJI IZRAŽAVATE VAŠ IDENTITET KAO LGBTI+ OSOBA?

U KOJOJ MERI SE OSEĆATE SLOBODNO DA NA POSLU ISPOLJAVATE SEKSUALNU ORIJENTACIJU I RODNI IDENTITET?

ODNOS KOMPANIJA PREMA LGBTI+ RADNICIMA

SANKCIONISANJE DISKRIMINACIJE

Istraživanje ukazuje da poslodavci ne sankcionišu efektivno zlostavljanje i diskriminaciju LGBTI+ zaposlenih. Tako tek 17% učesnika i učesnica istraživanja smatra da organizacije efektivno sankcionišu zlostavljanje i diskriminaciju, dok 53% smatra da uopšte ne sankcionišu zlostavljanje i diskriminaciju LGBTI+ radnika i radnica.

PROMOCIJA INKLUZIJE

U skladu sa prethodnim nalazom tek 12% zaposlenih navodi da organizacije u kojima rade aktivno rade na inkluziji LGBTI+ zaposlenih, 19% da donekle rade na uključivanju LGBTI+ zaposlenih, a 69% smatra da uopšte ne rade na inkluziji LGBTI+ zaposlenih.

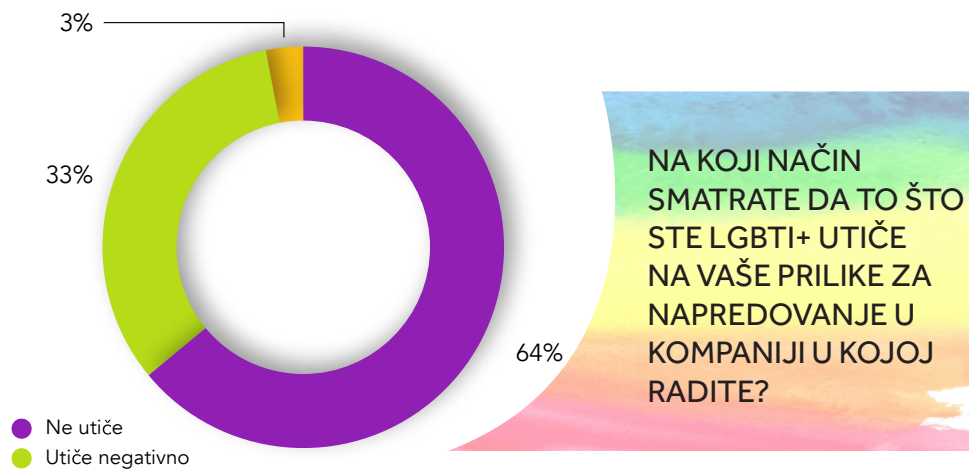
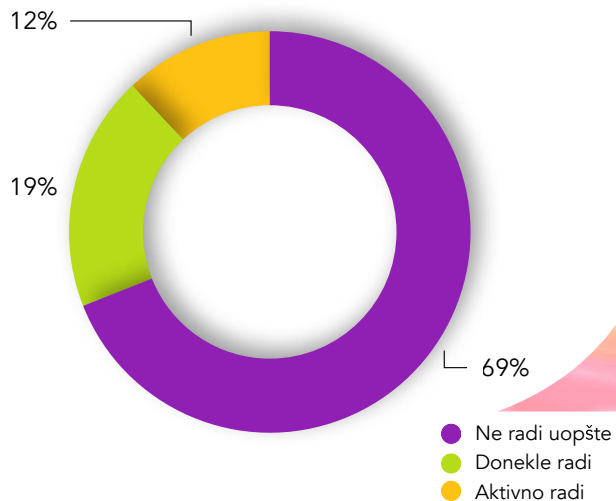
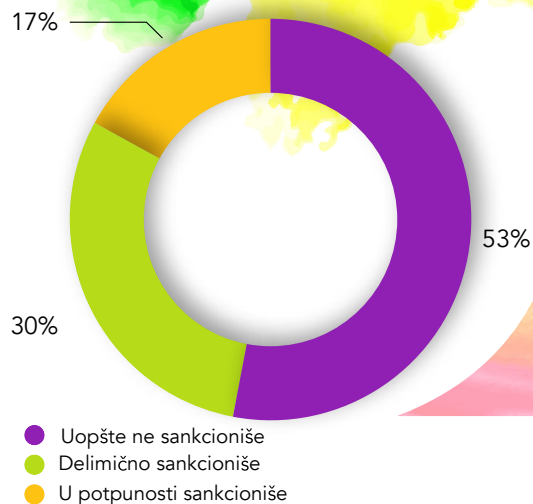
UTICAJ PRIPADNOSTI LGBTI+ OSOBAMA NA NAPREDOVANJE

Najveći deo LGBTI+ zaposlenih smatra da njihova pripadnost ovoj grupi ne utiče na napredovanje na poslu (64%), dok 33% smatra da utiče negativno i 3% da utiče pozitivno.

53%

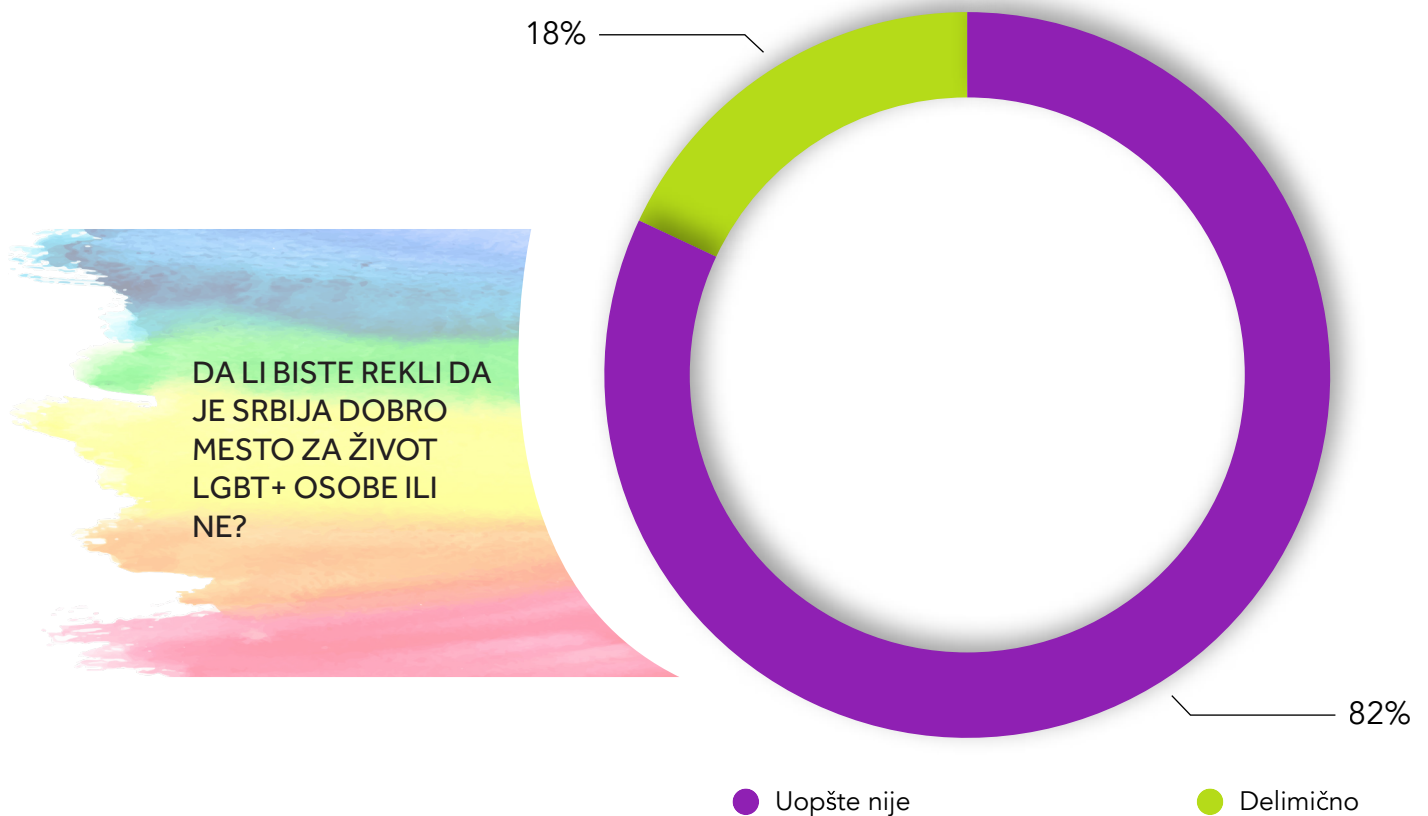
LGBTI+ zaposlenih smatra da organizacije u kojima rade uopšte ne sankcionišu diskriminaciju i zlostavljanje LGBTI+ radnika

DA LI JE SRBIJA DOBRO MESTO ZA ŽIVOT LGBTI+ OSOBA?

SRBIJA KAO MESTO ZA ŽIVOT

Nijedna osoba koja je učestvovala u istraživanju nije ocenila je da Srbija dobro mesto za život, dok je 82% LGBTI+ osoba navelo da Srbija nije dobro mesto za život LGBTI+. Ovo ukazuje na to da je Republika Srbija veoma malo postigla kako bi obezbedila adekvatne uslove života za ovu grupu građana.

ZAKLJUČAK

Rezultati istraživanja pokazuju da se LGBTI+ građani i građanke suočavaju sa visokim nivoom nasilja i diskriminacije, kao i da trenutni napori države nisu dovoljni da se ovo stanje promeni. Kako bi država zaštitila prava LGBTI+ građana i građanki, potrebno je da:

- Hitno preduzme konkretne mere koje bi demonstrirale posvećenost zaštiti i unapređenju prava LGBTI+ osoba i povećale poverenje LGBTI+ građana i građanki u državne institucije;
- Obezbedi delotvornost mehanizama zaštite od nasilja i diskriminacije;
- Unapredi mehanizme koji bi osigurali zaštitu LGBTI+ građana i građanki od diskriminacije na radu i ostvariti njihovu punu uključenost u tržište rada.

Rezultati istraživanja pokazuju da je nepoverenja LGBTI+ građana i građanki prema državi veoma visoko i na istom nivou kao i 2018. godine. Čak 77% LGBTI+ učesnika i učesnica u istraživanju smatra da vlast uopšte ne vodi računa o položaju LGBTI+ građana i građanki. U skladu sa tim, čak 82% LGBTI+ građana i građanki smatra da Srbija nije dobro mesto za život LGBTI+ osobe. Na postojanje negativne atmosfere u društvu prema LGBTI+ osobama ukazuje i podatak da se samo 14% LGBTI+ građana i građanki oseća slobodno da izrazi svoj identitet.

Ovi rezultati pokazuju da Republika Srbija hitno mora da preduzme mere kojima bi demonstrirala istinsku posvećenost zaštiti i unapređenju prava LGBTI+ osoba, kao i to da aktivnosti koje se trenutno sprovode nisu dovoljne. Pre svega, LGBTI+ građani i građanke od države očekuju da pravno reguliše istopolne zajednice; unapredi zaštitu od nasilja i diskriminacije; radi na podizanju svesti opšte populacije o značaju ostvarenja ravnopravnosti, i nediskriminacije odnosno na smanjenju stereotipa i predrasuda prema LGBTI+ građanima i građankama.

Istovremeno, kako bi iskazali posvećenost unapređenju prava LGBTI+ osoba i osigurali da se LGBTI+ osobe osećaju kao ravnopravni članovi društva, političari treba da iskažu otvorenu podršku za unapređenje položaja LGBTI+ građana i građanki.

Dodatno, stepen izloženosti LGBTI+ građana i građanki diskriminaciji i nasilju ukazuje na potrebu sveobuhvatnog i koordinisanog pristupa unapređenju položaja LGBTI+ građana i građanki, te je potrebno da vlasti razviju plan za unapređenje položaja LGBTI+ građana i zaštitu njihovih ljudskih prava i/ili sistematski integriše pitanja relevantna za LGBTI+ osobe u strateška dokumenta.

Da bi LGBTI+ građani i građanke povratili poverenje u državu i njenu spremnost da ih zaštiti, od ključne važnosti je javno i konzistentno demonstrirati posvećenost zaštiti prava LGBTI+ građana i građanki i pozvati ih da što više koriste mehanizme zaštite od diskriminacije.

Rezultati kvalitativnog dela ovog istraživanja ukazuju da LGBTI+ građani i građanke nisu u dovoljnoj meri informisani o diskriminaciji, niti o dostupnim mehanizmima zaštite od diskriminacije. Visok stepen nepoverenja LGBTI+ građana i građanki u državu i mehanizme zaštite od diskriminacije, kao i nedovoljan stepen informisanosti, ključni su faktori koji dovode do toga da LGBTI+ osobe nisu spremne da koriste raspoložive mehanizme zaštite. Otuda i nizak stepen obraćanja LGBTI+ građana i građanki državnim organima odgovornim za suzbijanje diskriminacije i nasilja. Kako bi se ovaj problem prevazišao, potrebno je obezbediti usluge podrške građanima i građankama kako bi dobili neophodne informacije o diskriminaciji i kako bi im se pružila podrška u slučajevima diskriminacije i nasilja. Istovremeno, neophodno je paralelno raditi na tome da se unapredi delotvornost mehanizama zaštite od diskriminacije i nasilja i izgradi poverenje građana i građanki u državne institucije koje pružaju zaštitu.

U tom cilju, potrebno je analizirati kapacitete nadležnih institucija da zaštite LGBTI+ osobe od diskriminacije i nasilja i, ukoliko je potrebno, pružiti im podršku u cilju unapređenja njihovog rada.

Isto tako, potrebno je izvršiti i analizu korišćenja mehanizama zaštite od diskriminacije i nasilja.

U smislu izmena zakonodavstva, a kako bi se doprinelo potpunoj zaštiti svih LGBTI+ građana i građanki, potrebno je da se rodni identitet prepozna kao osnov diskriminacije i dalje unapredi zakonodavni okvir kako bi se obezbedilo puno poštovanje prava transrodnih osoba.

Potrebno je unaprediti mehanizme koji bi osigurali zaštitu LGBTI+ građana i građanki od diskriminacije na radu i ostvariti njihovu punu uključenost u tržište rada

Rezultati istraživanja pokazuju da postoji rasprostranjena diskriminacija u oblasti rada, pri čemu 16% LGBTI+ osoba smatra da su bile diskriminirane u poslednjih godinu dana u postupku zapošljavanja, dok 24% smatra da je u poslednjih godinu dana bilo diskriminirano na radu. Posebno zabrinjava podatak da 92% LGBTI+ osoba smatra da postojeći mehanizmi ne mogu da im garantuju zaštitu od diskriminacije na radnom mestu, dok 83% smatra da preduzeća ne sankcionišu delotvorno diskriminaciju na radu. Treba imati u vidu i rezultate istraživanja IDEAS-a iz 2019. godine, koji ukazuju da je 46% LGBTI+ osoba prijavilo emocionalno nasilje na radnom mestu, 18% pretnje nasiljem, a čak 9% i fizičke napade.

Kako bi se poboljšala uključenost LGBTI+ osoba na tržištu rada, potrebno je da država prepozna važnost inkluzivnih radnih sredina i uloži napore za njihovo stvaranje. U tom smislu, država treba da pruži primer i radi na razvoju diverziteta na nivou institucija države.

Pored države, i preduzeća treba da uspostave delotvorne mere zaštite od diskriminacije na radu i osiguraju da svi zaposleni mogu da imaju jednake koristi od posla, odnosno obezbede dostojanstven rad za svakog radnika.